

Institut for Nationaløkonomi

Handelshøjskolen i København

Working paper 5-2003

**PROBLEMER VEDRØRENDE DEN TAL-
MÆSSIGE BELYSNING AF BETALINGS-
BALANCEN FOR GRØNLAND**

Lars Lund

Lars Lund

Problemer vedrørende den talmæssige belysning af betalingsbalancen for Grønland

Artiklen er udarbejdet som et responsum til *Selvstyrekommissionen*, nedsat af Grønlands Hjemmestyre, se kommissionens betænkning, marts 2003, side 334.

Abstract:

The balance of payments of Greenland has special features due to an important current transfer, *bloktilskud*, from Denmark. The trade balance does not exhibit a deficit of this order of magnitude but comparison of the *bloktilskud* and the deficit is difficult as official figures are available for the merchandise trade only. Figures for services are missing. However, guesses about the size of a deficit in the services' trade do not easily discard the impression of a large surplus on the current account. Over a ten year period it is suggested that accumulated surpluses could be twice the level of Greenland's GDP. This seems unlikely, but the available data raise a puzzle that ought to be addressed as it nourishes suspicion of unobserved accumulation of wealth.

Responsum til Arbejdsgruppen Vedrørende Økonomi og Erhvervsudvikling

fra

Instituttleder Lars Lund

Ilisimatusarfik

November 2002 (enkelte rettelser februar 2003)

Problemer vedrørende den talmæssige belysning af betalingsbalancen for Grønland

I det følgende redegøres først i korte træk for definitioner og indhold af sammenhænge mellem nationalregnskab og betalingsbalance. Derefter ses i afsnit 2 på de tal som foreligger til belysning af betalingsbalancen i de senere år. I dette afsnit suppleres oplysningerne fra Grønlands Statistik i et vist omfang med data, som er indhentet af Selvstyrekommissionen. Endelig sluttet der ganske kort af med nogle politiske overvejelser i afsnit 3.

1. Nationalregnskab og betalingsbalance

Den grundlæggende ligning definerer den indkomst som enten kan forbruges eller investeres i indland eller udland:

Nationalindkomsten = bruttonationalindkomsten – afskrivning + ensidige løbende transfereringer fra udlandet, netto - indirekte skatter + subsidier

Afskrivning omtales også ofte som forbrug af fast realkapital, og det er den del af bruttoproduktionen, som kræves for at holde produktionskapaciteten, herunder boligmassen, intakt.

Der kan laves nogle forenklinger som gør det lettere at tale om problemstillinger vedrørende Grønlands betalingsbalance og som i øvrigt er nyttige, når det drejer sig om at få et overblik. (Forenklinger kan naturligvis ophæves, når der er brug for det):

- afskrivning er forskellen mellem brutto- og nettonationalindkomst. Sondringen får ikke betydning her. Det er mest bekvemt at bruge tal for bruttoindkomst eller -produkt
- sondringen mellem produktion i markedspriser og aflønningen af produktionsfaktorerne får ikke betydning, så der kan ses bort fra indirekte skatter og subsidier
- de ensidige løbende transfereringer fra udlandet, netto, er især bloktilskuddet og statens øvrige udgifter. Beløbet under et kan kaldes B

Vi får:

Brutto disponibel nationalindkomst = bruttonationalindkomsten + B
eller

$$BDNI = BNI + B$$

Forskellen mellem BNI og bruttonationalproduktet, BNP , er nettorenter og –udbytter fra udlandet. BNP er det, der produceres i landet, og BNI er det, produktionsfaktorerne i landet tjener. Der kan laves endnu en forenkling til at begynde med: nettorenter og –udbytter = 0. Dvs. $BNI = BNP$ og brug symbolet Y for BNP .

En slags basis forsyningsbalance i nationaløkonomien er

$$Y=C+I+G+EX-IM$$

hvor de to sidste poster vedrører handel med varer og tjenester. C og G er henholdsvis privat og offentligt forbrug. I er investering.

Vi har nu:

$$BDNI=Y+B$$

Fordringsserhvervelsen på udlandet er betalingsbalancens løbende poster, som det i dag er gængs at betegne med CA , *current account*. Med vores forenkling om, at nettorenter og –udbytter kan sættes til nul, har vi

$$CA=EX-IM+B$$

Vi har også

$$BDNI= C+I+G+EX-IM+B$$

eller

$$BDNI= C+I+G+CA$$

Opsparing er bredt formuleret indkomst minus forbrug

$$S=BDNI-C-G$$

$$S=I+CA$$

Med definitionen af CA fås

$$(1) \quad S=I+ EX-IM+B$$

eller

$$(1a) \quad B=(S-I)+(IM-EX)$$

(1a) er en vigtig sammenhæng; den siger (med lidt forenklet sprogbrug) at bloktilskuddet har to anvendelser, nemlig fordringsserhvervelse på udlandet, $S-I$, og merimport af varer og tjenester, $IM-EX$.

Den samlede opsparing kan deles på sektorer

$$(2) \quad S = S^p + S^g ; \quad p \text{ for privat og } g \text{ for offentlig.}$$

Endvidere siger vi

$$(3) \quad S^g = T - G + B ;$$

T betyder nettoskatter, altså skatter minus indenlandske transfereringer til den private sektor.

Indsæt (2) i (3):

$$(4) \quad S - S^p = T - G + B$$

Indsæt (1) i (4):

$$I + EX - IM + B - S^p = T - G + B$$

$$(5) \quad S^p = I + (EX - IM) + (G - T)$$

Bemærk at (1a), (3) og (5) for så vidt er generelle, men i almindelighed anses B ikke for at være så stor, at den skal med i en pædagogisk eller i passende grad forenklende fremstilling.

Derfor kan disse definitioner betragtes som særligt grønlandske! Bemærk som en reference at hvis

- første parentes i (5) er $-B$
- og hvis anden parentes er B
- så er $S^p = I$

Man kunne også sige at i Grønland er I næsten udelukkende offentlig og så i stedet skrive (5) som

$$(5a) \quad S^p = (EX - IM) + (G + I - T)$$

Sættes de to parenteser i (5a) til henholdsvis $-B$ og B bliver den private opsparing 0 .

2. Empiri om Grønlands betalingsbalance

Tabel 1. Handelsbalancesaldoen som skøn over vare- og tjenestesaldoen

År	IM-varer	EX-varer	Handelsu.	B	S-I, skøn	Akkum
mill. kr.	(1)	(2)	(1)-(2) =(3)	(4)	(4)-(3) =(5)	(6)
92	2754	2009	745	3035	2290	2290
93	2244	2030	214	2930	2716	5006
94	2309	1811	498	2924	2426	7432
95	2431	2081	350	2974	2624	10056
96	2719	2141	578	3031	2453	12509
97	2625	1937	688	3128	2440	14949
98	2740	1702	1038	3189	2151	17100
99	2856	1932	924	3000	2076	19176
0	2947	2205	742	3000	2258	21434
1	2466	2251	215	3000	2785	24219

Der foreligger ikke tal fra Grønlands Statistik for import og eksport af tjenester så de rigtige tal til at bruge i $CA=EX-IM+B$ og $S=I+CA$ findes ikke i den officielle statistik. Tabel 1 bruger tal for

handelsbalancen som om det var tal for vare- og tjenestebalancen, og opstillingen kan derfor kun ses som et forsøg på at rejse nogle spørgsmål om størrelsesordener.

Søjle (3) viser merimporten af varer. Lad os sige at saldoen på tjenestebalancen er 0, hvilket ikke på forhånd kan siges at være umuligt: en nettoindtægt på turisme kunne opveje anden merimport af tjenester. I så fald kan søjlerne (3) og (4) bruges i udtrykket (1a) til bestemmelse af differencen mellem opsparing og investering, $S-I$, som samtidig er erhvervelsen af fordringer på udlandet. Den sidste søjle akkumulerer disse tal over årene. Dette hasarderede eksperiment fører til at Grønland, den private sektor plus den offentlige sektor, skulle have akkumuleret meget store tilgodehavender på udlandet. En kommentar til en sådan situation er straks, at forenklingen med at sætte nettorenter og –udbytter lig 0 er utilladelig. Ved almindelig anbringelse ville der være tale om meget store renteindtægter til Grønland; eksempelvis er fem procent af 24 mia kr. hele 1,2 mia kr.

Som sagt er søjle (5) ikke et korrekt skøn over $S-I=CA$. Hvad er det alligevel for spørgsmål tallene rejser?

- der kan være meget store fejl i tallene for varehandelen
- underskuddet på tjenestebalancen kan være meget (usandsynligt?) stort
- en eller begge sektorer (privat og offentlig) akkumulerer meget (!) store tilgodehavender på omverdenen. Tallene i søjle (6) nærmer sig de 25 mia kr. blot for perioden 1992-2001, som vi gerne ville have en forklaring på. Når der sige ”blot for perioden 1992-2001” er det fordi tallene for handelsbalancen i de umiddelbart foregående år er værre i den forstand at de viser meget lille merimport: praktisk taget balance i 1990 og merimport på under en halv mia kr. i 1991! Hjemmestyret har så vidt vides ikke sådan 10-15 mia kr. på bankbogen eller endnu mere. I givet fald skulle en stor ophobning af tilgodehavender være sket hos private. I øvrigt kunne de så i princippet være forsvundet ud af systemet i det omfang ejere af tilgodehavender har forladt Grønland
- ophævelse af forudsætning om at nettorenter –og udbytter fra udlandet af lille størrelsesorden: en meget stort nettounderskud, altså en strøm af rentebetalinger netto ud af Grønland, kunne nedbringe overskuddet på CA. Med mindre der var tale om meget store rentebetalinger allerede sidst i 1980erne kan denne forklaring slet ikke bruges, da der som nævnt skulle gå renter netto til Grønland på grund af de akkumulerede overskud på CA

Som nævnt indledningsvis har Selvstyrekommisionen indhentet data til belysning af betalingsbalancen i 2001. Disse data kan supplere de oplysninger, der kan findes hos Grønlands Statistik. Nogle af hovedtallene herfra gengives i tabel 2. Handelstallene er ved en særkørsel i Grønlands Statistik opdelt på Danmark og det øvrige udland, og de viser, at mens Grønland totalt har underskud på handelsbalancen, så er der et overskud i forhold til Danmark på 357 mill kr. I relation til fremstillingen her er disse tal først og fremmest interessante ved at påpege, at Grønlands økonomiske forbindelse med omverdenen ikke er ensidigt vendt mod Danmark.

Tabel 2. Poster på betalingsbalancen for 2001

mill kr.	Varer total	Varer med DK	Tjenester med DK	Renter mv med DK
Indtægter	2251	1903	317	56
Udgifter	2466	1547	541	73
Nettoindtægter	-215	357	-224	-17

Fra Nationalbanken er der indhentet oplysninger andre poster på betalingsbalancen end handelstallene. Disse vedrører ifølge sagens natur regnskabet mellem Grønland og Danmark. Usikkerheden vedrørende disse tal vil jeg ikke berøre, da dette spørgsmål behandles i Selvstyrekommisionens egen fremstilling. Tabel 2 viser et underskud over for Danmark på tjenesteposterne i 2001 på en lille kvart mia kr. Hertil kommer en ubetydelig ubalance på posten renter og udbytter.¹

Hvorledes kan oplysningerne i tabel 2 danne baggrund for en udbygning af den foregående diskussion af tabel 1? Lad os starte med tjenestebalancen og antage at underskuddet er noget større end anført, sig 300 mill kr. Hvis dette har været niveauet for hele tiåret 1992-2001 er der akkumuleret tale om et underskud på 3 mia kr. Beløbet vil selvfølgelig trække den rigtige vej ved at nedbringe overskuddet på godt 24 mia kr. i tabel 1, men det er dog kun en ottendedel af, hvad der skal til for helt at fjerne det akkumulerede overskud fra handelsbalancen. Anderledes udtrykt står de spørgsmål, det var naturligt at rejse med baggrund i tabel 1, stort set uantastede af de supplerende oplysninger om tjenesteposterne.

Dernæst ses på renter og udbytter. Denne post er interessant i forbindelse med, at en konsolidering af betalingsbalancerne på verdensplan systematisk viser underskud.² En væsentlig del af forklaringen synes at være, at private tilgodehavender i udlandet ofte akkumulerer renter eller udbytter, der bliver i det pågældende udland, og selv om der derfor er tale om indtægter på andre landes betalingsbalancer så indberettes de ikke i fuldt omfang. Hvis denne systematik også gælder for Grønland dækker de -17 mill kr. i tabel 2 sandsynligvis over, at der i realiteten er tal om positive nettoindtægter. Derfra og så til at der skulle være tale om nettoindtægter i milliardklassen, en mistanke man kunne få på baggrund af tabel 1 og tabel 2 under et og det heraf følgende skøn over vare- og tjenestebalancen, er der naturligvis et langt spring.

Alt i alt må en gennemgang af de tal, der her er set på om Grønlands betalingsbalance, siges i højere grad at rejse spørgsmål end at pege på svar.

¹ Materialet har også tal vedrørende de ensidige transfereringer, bloktilskud mv., men da der synes at være nogen uklarhed vedrørende disse, er det valgt ikke at forsøge nogen korrektion af de skønnede 3 mia kr. i tabel 1.

² Krugman, Paul R. and Maurice Obstfeld, 2003, *International Economics: Theory and Policy*, sixth edition, pp. 314-15.

3. Politisk problemstilling

Uden tvivl antages det ofte, at Grønland stort set har en merimport af varer og tjenester, som svarer til bloktilskud m.v. I realiteten er det også vanskeligt at forestille sig, at det ikke er tilfældet, men ovenstående analyse påviser, at de tilgængelige tal ikke kan underbygge denne formodning.

Lad os derfor gøre det tankeeksperiment at tabellerne 1 og 2 tilsammen giver et nogenlunde retvisende billede, så der i det betragtede tiår er opsamlet et krav på udlandet i størrelsesordenen 20 mia kr. Politisk kunne det sikkert accepteres, at landskassen eller hele den offentlige sektor i et vist omfang konsoliderede sin stilling, men som sagt ved man, at det ikke er tilfældet i nævneværdigt omfang.

Hvem kunne så have tjent og opspareret så store beløb eller i øvrigt ført beløb ud af landet, og hvad skulle beløbene eller indkomsterne bestå af? Som muligheder kan nævnes:

- ressourcerenter fra fiskeriet
- profitter på grund af manglende konkurrence i erhvervene
- danskere med midlertidige ophold i Grønland
- udenlandske arbejdere i fiskeriet

Beløb under de to sidste kugler kan opfattes som løbende transfereringer ud af landet og skal som sådan regnes ind i *B*.